

Risk/sårbarhet

Upplysningen och välfärdssamhället utlovade en allt större trygghet i det att samhället skulle bli alltmer rationellt och välordnat. Med hjälp av avancerad kunskap skulle faror av olika slag kunna förutses och undvikas. Ibland lät det som om till och med sjukdomar och åldrande skulle kunna övervinnas. Välfärdstaten skulle skydda medborgarna mot risker. I den ekonomiska sfären framhölls dock riskernas som viktiga utmaningar som skapade konkurrens och innovationer.

Under 1980-talet, när allt fler talade om systemskifte, postmodernism eller åtminstone att en modernitetens andra fas hade inletts, myntades begreppet risksamhället. Oförutsedda risker uppdagades. Industrialiseringen hade inte bara skapat välstånd och välfärd, utan också en alltmer akut miljöförstöring som satt naturens sårbarhet i fokus. Nästan varje del av vår moderna livsstil riskerar att ta död på planetens ekosystem.

De moderna systemens alltmer globala omfattning gjorde dessa alltmer oöverblickbara. Det ledde också till att händelser kan fortplantas genom systemen och påverka människor långt bortom de direkt inblandade områdena. Ett samtida exempel: En dansk dagstidning bestämmer sig för att publicera karikatyrer av profeten Muhammed. Några månader senare, på grund av kontakter mellan några muslimer bosatta i Danmark och några i Mellanöstern organiseras demonstrationer och protester i flera muslimska länder. I det medieklimat som råder efter 11 september 2001 får dessa ganska marginella protester stor uppmärksamhet i europeiska medier. De spänningar som finns mellan 'Västvärlden' och 'den muslimska världen' aktiveras. Danska ambassader attackeras på sina håll. Eftersom nordiska ambassader ofta delar lokaler drabbas även svenska

ambassader. Bojkotter mot danska varor inleds ibland annat i Saudiarabien. Bland annat Arla drabbas, ett företag som ägs av drygt 9 000 mjölkproducerande bönder i Danmark och Sverige. En dansk dagstidnings publiceringsbeslut har på så sätt via diverse globala sammankopplingar fått förödande ekonomiska konsekvenser för många svenska bönder. Det är en risk som aldrig kan kalkyleras.

I den period som präglas av det så kallade kriget mot terrorismen har risk och sårbarhet kommit i fokus. Det handlar inte bara om risken att utsättas för terroristattacker. Allt fler arbetsplatser förses med säkerhetssystem som registrerar in- och utpassering och stänger ute obehöriga. Telefoner, datorer och en rad annat skall syddas, trots att den faktiska risken att någon skulle vilja tjuvlyssna på våra talsvarsmeddelanden är försvinnande liten. Under sårbarhetens tecken införs i många länder lagar som begränsar den personliga integriteten, utan att några rationella kalkyler över vilka faktiska risker som finns behöver presenteras. 'Alla' är inskolade i risktänkandet.

Sårbarheten i den globaliserade världen har andra former än tidigare sårbarhet. Men de flesta människor i industriländerna lever ett mycket säkrare liv än människor oftast gjort genom historien, då missväxt, sjukdomar och krig varit ständigt hotande. Hur vi uppfattar de risker vi lever under beror till stor del på tillit. För att ett samhälle ska fungera måste medborgarna i någon mån lita på varandra och på sina gemensamma institutioner. Den starka fokuseringen på risker kan istället skapa misstänksamhet och oro och på så sätt leda till en ökad sårbarhet.

En stor utmaning i samtiden är att hitta nya former av tillit som kan fungera på global nivå. Många talar om behovet av ett globalt civilt samhälle, en global gemenskap där nya former av

tillit och samhörighetskänsla kan skapas. Världskulturmuseet försöker vara en arena för detta arbete.